

универсальной, полиизоморфной модели репрезентации знаний.

Ключевые слова: проектирование швейных изделий, дизайнер одежды, методическая система, содержание обучения, модель.

SUMMARY

N. Zymogliad. Formation and modeling the maintenance of training to designing of garments of the future designers of clothes as a pedagogical problem.

In article the analysis of the maintenance of the basic modern methodical systems of training to designing of garments is carried out. It is shown that their maintenance not to the full meets requirements of the present and needs formation and modeling. The expediency of use is proved at modeling of the maintenance of training to designing of garments of universal, polyisomorphic model represent knowledge.

Key words: designing of garments, the designer of clothes, methodical system, the training maintenance, model.

УДК:159.923(045)

I. М. Іонова

Сумський державний педагогічний
університет ім. А. С. Макаренка

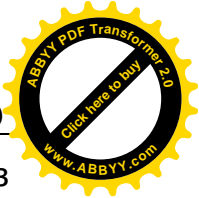
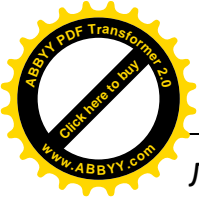
ТВОРЧА САМОРЕАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У статті зроблено логіко-семантичний аналіз поняття «творча самореалізація особистості». Визначено можливість розгляду творчої самореалізації особистості як мети, мотиву, процесу, результату, стану, підсумку та засобу її практичної творчої діяльності.

Ключові слова: реалізація, самореалізація, творчість, творча самореалізація особистості, самоактуалізація, цінності, діяльність.

Постановка проблеми. Становлення України як незалежної та демократичної держави, її інтеграція в європейське і світове співтовариство, створення нових ринкових відносин, реформування освіти передбачають орієнтацію на людину як найвищу цінність суспільства. Сучасне інформаційне суспільство чекає на нові, творчі рішення, чим дає можливість особистості виявити і реалізувати власний творчий потенціал. Звернення людини до самої себе, саморозкриття внутрішнього потенціалу, прагнення до максимально повної самореалізації, творчої самореалізації є актуальними і характеризують суспільні потреби сьогодення, особливо громадян нашої країни. Тому питання самореалізації, творчої самореалізації особистості є актуальним у спектрі розгляду основних питань психолого-педагогічної науки.

Аналіз актуальних досліджень. Проблему самореалізації особистості досліджували вітчизняні та закордонні філософи: Л. Коган, М. Михайлов, М. Муляр, М. Недашковська, Г. Нестеренко, Л. Никифорова,

Л. Подолянко, Н. Циба, І. Чхеайло, Ю. Юхименко, розкриваючи її зв'язок із сенсом життя та свободою людини. Психологія самореалізації особистості, її складових, механізмів, зв'язок із віковою і гендерною динамікою самозмін частково розкриті у працях Є. Вахромова, Т. Вівчарик, Ю. Долінської, Л. Коростильової, Л. Рудкевич, А. Щекотунової.

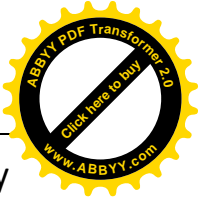
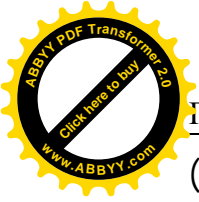
Стартовою базою досліджень стали провідні ідеї відомих вітчизняних і закордонних вчених щодо вивчення сутності самоактуалізації особистості (Г. Балл, Є. Вахромов, А. Маслоу, К. Роджерс, В. Франкл), концепції самореалізації в системі обґрунтування цінностей і цілей освіти Б. Гершунського, самореалізації як основи гуманістичної педагогіки О. Горячевої.

Заслугують на увагу праці, присвячені вивченню питань творчої самореалізації школярів у системі інтегрованих уроків мистецтва і в навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи (Л. Бурая, А. Ковальова, К. Паталаха, Т. Розова), старшокласників у науково-дослідницькій діяльності (Л. Левченко), у позакласній виховній роботі (С. Гармаш), а також проблеми професійної самореалізації особистості жінки (В. Гупаловська), студентів середніх професійних і вищих навчальних закладів (Г. Митрофанова, О. Теплова, Л. Цурікова, О. Шелкунова), майбутнього вчителя в навчально-виховному середовищі педагогічного університету (І. Краснощок), молодого вчителя, викладача вищого навчального закладу (О. Андрієнко, В. Вакуленко, І. Ісаєв, Н. Лосєва, М. Ситнікова).

Беручи до уваги виконані дослідження, необхідно зауважити, що науковці не мають однастайності у трактуванні поняття «творча самореалізація особистості». Вивчення питання творчої самореалізації особистості є актуальним і потребує детального розгляду.

Мета статті – вивчення сутності творчої самореалізації особистості як психолого-педагогічної проблеми.

Виклад основного матеріалу. Вивченню сутності творчої самореалізації сприяє логіко-семантичний аналіз поняття. З цією метою було вивчено й проаналізовано статті словників, енциклопедій. Трактування поняття «творча самореалізація особистості» у словниках і енциклопедіях знайти не вдалося. Тому своє дослідження ми розпочали з розгляду понять «самореалізація» і «творчість». Семантичний аналіз понять дозволив ближче підійти до їх наукового визначення. Наукове обґрунтування терміну «самореалізація»

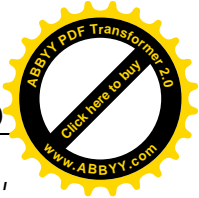
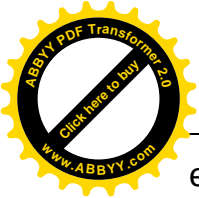

(self-realisation) подано у філософському словнику, який був виданий у 1902 році у Лондоні: «самореалізація – здійснення можливостей розвитку «Я». Таке визначення відповідає доктрині, за якою найвищим кінцевим результатом розвитку є самореалізація або самоздійснення. Ця ідея пройшла шлях від давньої етичної думки до сучасної.

Не всі сучасні психологічні та педагогічні словники розглядають поняття «самореалізація особистості». Тільки в деяких із них самореалізація визначається як «втілення в життя своїх внутрішніх можливостей і здібностей» [13, 57], як «більш або менш неспеціальне значення – реалізація власного потенціалу» [7, 219] та як «одна із цілей педагогічного процесу, яка полягає в допомозі особистості здійснити свої позитивні можливості, розкрити нахили і здібності» [8, 253].

В американському психологічному та психоаналітичному словнику (1958) поняття «самореалізація» визначається як «збалансоване і гармонійне розкриття всіх аспектів особистості, розвиток генетичних і особистісних можливостей», у психологічному словнику (1971) поняття «самореалізація» ототожнюється з поняттям «самоактуалізація» й визначається як «тенденція до розвитку власних талентів і можливостей особистості». В Оксфордських словниках (1986 р., 1989 р., 1991 р.) – як «упевненість у своїх можливостях і власних ресурсах», «реалізація власних зусиль людини, можливостей розвитку «Я», «опора на власні ресурсні сили, незалежність».

У словниках зазначається, що термін «самореалізація» походить від російського та латинського слів «само» і «realis», тобто матеріальний, дійсний, та від слів англійського походження – «self-realisation», «self-actualisation», що означає «реалізацію потенціалу особистості» [3, 178], «виявлення і розвиток індивідом особистісних здібностей у всіх сферах діяльності» [11, 310]. У словниках В. Даля (2003 р.) і С. Ожегова (1999 р.) тлумачення слова «самореалізація» немає, але є визначення слів «само» та «реалізація». Термін «само» розглядається як перша частина складних слів з такими значеннями: спрямованість чого-небудь на себе, походження від себе чи здійснення для себе, наприклад, самоконтроль, самовираження, самовиявлення тощо; звернення до самого себе, у самого себе, наприклад, самопізнання, самоствердження; здійснення чого-небудь без сторонньої участі, наприклад, самодіяльність; здійснення чого-небудь автоматично, мимовільно чи само собою, наприклад, самоблокування;

єдиновладний, наприклад, самовладність; найвищий ступінь вияву чогось, наприклад, найважливіший.

Термін «реалізація» походить від латинського слова «realis» і в соціологічному, енциклопедичному і тлумачному словниках визначається як «здійснення будь-чого, втілення в життя певного плану, проекту, ідеї, намірів тощо» [11, 292], а «реалізуватися» – як «здійснюватися, ставати реальним, втілюватись у життя» [4, 1018].

У «Великому тлумачному словнику української мови» (2004 р.) самореалізація розглядається як реалізація власного творчого людського потенціалу.

З огляду на різноманітність визначень поняття «самореалізація особистості» варто відзначити, що самореалізацію пов'язують:

– зі здійсненням задумів для досягнення мети у вирішенні особистісно-значущих проблем, що нерозривно пов'язане із творчою діяльністю (В. Андреев, Т. Вівчарик, Л. Циренова);

– з усвідомленням особистістю власної сутності, доцільності розкриття й використання внутрішніх сутнісних сил, спрямованих на вільний вибір шляхів нового особистісного зростання (В. Гупаловська, А. Ковальова, Ю. Юхименко);

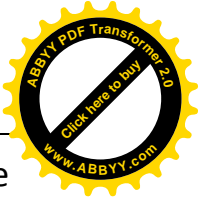
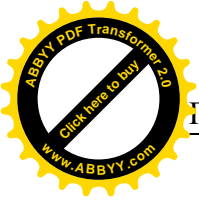
– з реалізацією самого себе в житті та повсякденній діяльності, пошуком і ствердженням свого особистісного шляху в цьому світі, своїх цінностей і сенсу існування у відповідний момент, самостійним утвердженням себе для продуктивної самореалізації й успішного здійснення власного потенціального призначення (Ш. Бюлер, Л. Коростильова, Л. Куликова);

– з рухом до максимально повного здійснення закладених у людині потенційних можливостей, до саморозвитку, особистісного зростання та прояву повноти своєї сутності (Н. Барішнікова);

– з реалізацією можливостей, які закладені в суб'єктивній особистості, що залежить від волі людини, а не від стихійного впливу обставин (Н. Кулик);

– зі становленням, за допомогою якого індивід бере на себе відповідальність за якість свого життя (Г. Олпорт);

– із задоволенням особистістю духовних потреб, інтересів, ідеалів, системи духовних цінностей, «користю для себе» (Л. Цурикова, І. Чхеайло);

– із реалізацією внутрішнього потенціалу не тільки заради себе, але й в інтересах навколишнього середовища та суспільства (І. Чхеайло, Ю. Юхименко) [9, 94].

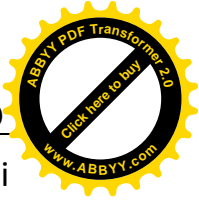
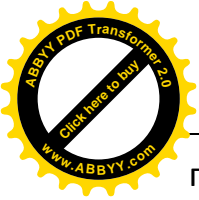
Філософський, психологічний та педагогічні словники трактують творчість як «діяльність, що породжує щось якісно нове, чого ніколи не було» [12, 7], як «діяльність, результатом якої є створені матеріальні і духовні цінності» [5, 178], як «показник продуктивної діяльності людини» [6, 96]. Узагальнене визначення такого феномена як творчість знаходимо в енциклопедичному словнику: «творчість – це така діяльність людини, яка породжує щось якісно нове, що відрізняється неповторністю, оригінальністю та суспільно-історичною унікальністю» [1, 171].

Л. Дроздикова визначає творчість як процес самотворення та безмежного розвитку людини. Найвищою метою і сутністю творчості, його індивідуально-особистісних проявів, на думку дослідниці, є метаморфозне оновлення матерії на основі розвитку психічних сил, носієм яких є людина.

У працях В. Кудрявцева, Я. Пономарьова, О. Тряпціної творчість розглядається як найважливіший механізм розвитку особистості й необхідна умова для її самореалізації – прояву індивідуальності, неповторності, незамінності.

П. Кравчук вважає, що людина виступає у процесі творчості не тільки як суб'єкт пізнання і перетворення зовнішнього світу, але й одночасно як творець самої себе, своєї творчої сутності. Творча діяльність людини виступає як передумова зміни умов життя її життєдіяльності, розвитку її сутнісних сил. І. Канєвська дає теоретичний аналіз природи творчості і визначає творчість як суспільно корисну, прогресивно спрямовану перетворюючу діяльність, у процесі якої створюються не тільки матеріальні і духовні цінності, але і здійснюється саморозвиток і самореалізація самого суб'єкта творчості.

С. Сисоєва розриває взаємозв'язок категорій творчості і діяльності. Свій вибір вона пояснює так: по-перше, діяльність є основою творчості, сутність людини-творця виражається в діяльності, але повністю не виявляється у ній. По-друге, і творчість, і діяльність спрямовані на перетворення навколишнього світу і самої людини як діючого суб'єкта, але діяльність може бути продуктивною і репродуктивною, творчість виступає тільки у взаємозв'язку продуктивного і репродуктивного, включаючи не тільки безпосередньо результати дій, але й мотиви, відношення, погляди,

переживання, самосвідомість та інші форми прояву людських якостей, які не призводять до певного видимого результату [10, 43].

В. І. Андрєєв визначає творчість як один із видів людської діяльності, спрямованої на вирішення протиріччя (розв'язання творчого завдання). Для неї необхідні об'єктивні (соціальні, матеріальні) і суб'єктивні особистісні умови (знання, уміння, творчі здібності), її результат має новизну і оригінальність, особисту та соціальну значущість, а також прогресивність [2].

Отже, творчість може розглядатися як процес, продукт, характеристика творчої особистості, творчого колективу, середовища, у якому здійснюється творчий процес тощо.

У сучасних дисертаційних дослідженнях з педагогіки і психології робляться спроби визначити поняття «творчої самореалізація особистості». З дефініції понять «творчість» і «самореалізація особистості», Н. Комісаренко розкриває зміст поняття «творча самореалізація особистості» як процес, у ході якого людина, спираючись на власні сутнісні сили, активно реалізує закладені в ній здібності та можливості, забезпечуючи собі повноцінний гармонійний розвиток, задоволення базових потреб і досягнення гідного соціального статусу.

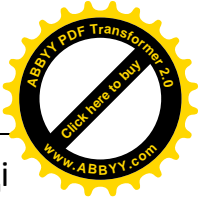
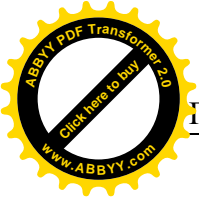
На думку Л. Левченко, самореалізація творчого потенціалу особистості – це свідомий процес розгортання і зростання сутнісних сил людини, зокрема дитини, підлітка, юнака, – її творчих здібностей, умінь, потреб, мотивів, життєвих цінностей. Така реалізація внутрішнього творчого потенціалу особистості відбувається шляхом розв'язання досить гострих суперечностей між «Я» – ідеалом і «Я» – реальністю.

О. Єфімова, досліджуючи формування творчої самореалізації майбутнього педагога, творчу самореалізацію особистості трактує як міру і спосіб реалізації його творчого потенціалу.

На думку О. Шелкунової, творча самореалізація студентів – це саморегулююче і рефлексивне учіння на основі інтелектуальної та практично дієвої ініціативи результатом якого є задоволеність продуктами власної навчальної діяльності.

Дослідниця І. Золотухіна творчу самореалізацію визначає як один із головних компонентів творчого саморозвитку особистості, процес здійснення творчих замислів, синтез здібностей до цілеспрямованої, особистісно значущої творчої діяльності, у ході якої особистість максимально повно реалізує свій творчий потенціал.

Творча самореалізація особистості, на думку дослідниці Л. Дроздікової, – це індивідуальний процес розгортання творчої природи, індивідуальності особистості у процесі її багатогранної творчої діяльності.

Самореалізація за І. Краснощок – це процес, у якому передбачається усвідомлення особистістю того, чим вона володіє і чого вона хотіла б досягти, а також вибір практичних дій для втілення досвіду в реальну дійсність, закріплену у визнанні цих досягнень іншими.

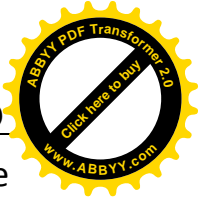
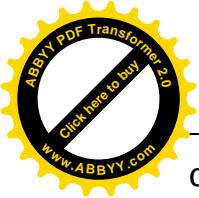
Творча самореалізація, на думку М. Ситнікової, є сферою прояву індивідуальних творчих можливостей особистості і формування в неї рефлексивного ставлення до себе. Дослідниця виділила дві форми творчої самореалізації: потенціальну й актуальну. До складу першої входять творчий потенціал особистості і сутнісні сили. Актуальна форма як механізм розгортання творчого потенціалу особистості представлена змістовно-смісловим аспектами (способи та засоби).

В. Андреев вважає, що творча самореалізація – це процес здійснення творчих замислів для вирішення визначених особисто значущих проблем (творчих задач), які дозволяють особистості максимально повно реалізувати свій творчий потенціал. Дослідник вказує на те, що здібності особистості до творчої самореалізації – це синтез здібностей до цілеспрямованої, особистісно значущої творчої діяльності, у процесі якої особистість максимально повно реалізує свій творчий потенціал [2].

П. Маслов визначає творчу самореалізацію як форму цілеспрямованої активності, спрямовану на реалізацію власних можливостей і здібностей у межах особистісно-значущої творчої діяльності, в якій відбувається розкриття потенціалу особистості і перехід її потенційних здібностей в актуальні.

На думку Л. Бурої, творча самореалізація особистості – це її продуктивна діяльність, спрямована на досягнення особистісних, групових або суспільно-значущих цінностей, унаслідок чого розкриваються культура і соціопсихологічні характеристики самої особистості, її потенційні здібності і ментальність, рівень прояву яких обумовлений якісними відносинами із соціальною системою і обставинами.

Висновки. На основі аналізу різних підходів до виявлення сутності поняття «творча самореалізація особистості» нами було з'ясовано, що самореалізація і творча самореалізація співвідносяться як загальне і часткове. Творча самореалізація характеризується більш творчим рівнем

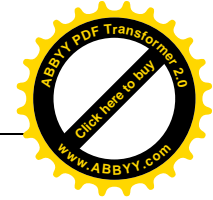
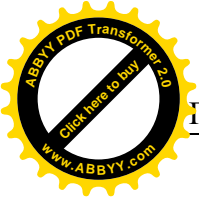

самовираження і діяльності. Отже, творча самореалізація може розглядатися як: *мета* – у дослідженнях самоактуалізації особистості, де вивчаються творчі мета-цінності; *мотив* – прагнення творчого самопізнання, творчого самовиявлення, творчого самозадоволення, реалізація сутнісних сил людини; *процес* – виявлення конкретних дій людини в процесі творчої діяльності, спрямованих на пізнання й реалізацію творчого внутрішнього потенціалу; *результат* – визначення рівня творчого особистісного розвитку за критеріями «успіх-невдача», міра адекватних докладених зусиль для отримання результату творчої самореалізації, сформованість тих властивостей, які сприяють самоздійсненню; *стан* – у зв'язку із проявом почуттів, наприклад, задоволення, натхнення; *підсумок* – осмислення певних етапів життєвого шляху, оцінка прожитого життя в цілому; *засіб* – те, за допомогою чого людина може отримати високі результати у творчій практичній діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ананьев Б. Г. О проблемах современного человекознания / Б. Г. Ананьев. – М., 1977. – 171 с.
2. Андреев В. И. Диалектика воспитания и самовоспитания творческой личности / В. И. Андреев. – Казань : Изд-во Казанского университета, 1988. – 228 с.
3. Большой толковый социологический словарь : в 2 т. / сост. Д. Джерри, Д. Джерри ; пер. с англ. – М. : Вече : АСТ, 1999. – Т. 2. – 543 с
4. Великий тлумачний словник української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. : Ірпінь : ВТФ Перун, 2004. – 1440 с.
5. Давидов В. В. Психологический словарь / В. В. Давидов, А. В. Запорожець. – М. : Педагогика, 1982. – 178 с.
6. Кичук Н. В. Формування творчої особистості вчителя / Н. В. Кичук. – К. : Либідь, 1991. – 126 с.
7. Кондаков И. М. Психология : иллюстрированный словарь / И. М. Кондаков. – СПб. : Прайм-ЕВРОЗНАК, 2003. – 512 с.
8. Психологический энциклопедический словарь / гл. ред. Б. М. Бим-Бад ; редкол. : М. М. Безруких и др. – М. : Большая Рос. Энцикл., 2003. – 528 с.
9. Рибалко Л. С. Методолого-теоретичні засади професійно-педагогічної самореалізації майбутнього вчителя (акмеологічний аспект) : монографія / Л. С. Рибалко. – Запоріжжя : ЗДМУ, 2007. – 443 с.
10. Сисоева С. О. Підготовка вчителя до формування творчої особистості учня / С. О. Сисоева – К. : Полиграфкнига, 1996. – 406 с.
11. Социологический энциклопедический словарь : на русском, английском, немецком, французском и чешском языках / ред. Г. В. Осипов. – М. : ИНФРА М-НОРМА, 1998. – 488 с.
12. Цапок В. А. Творчество : [философский аспект проблемы] / В. А. Цапок. – Кишинев, 1987. – 127 с.
13. Шестак Н. В. Высшая школа : технология обучения / Н. В. Шестак. – М. : Вузовская книга, 2000. – 80 с.

РЕЗЮМЕ

И. Н. Ионова. Творческая самореализация личности как психолого-педагогическая проблема.

В статье изложен логико-семантический анализ понятия «творческая самореализация личности». Определена возможность рассмотрения творческой самореализации личности как цели, мотива, процесса, результата, состояния, итога и средства ее практической творческой деятельности.

Ключевые слова: реализация, самореализация, творчество, творческая самореализация личности, самоактуализация, ценности, деятельность.

SUMMARY

I. Ionova. Creative self-realization of the person as psychologically-pedagogical problem.

The article is devoted to the logical-semantic analysis of creative self-realization of personality as phenomenon. The author stresses on possibilities to present the creative self-realization personality as aim, motive, process, result, condition, and method of the practical creative activities.

Key words: realization, self-realization, creation, creative self-realization of the person, self-actualization, value, activity.

УДК 35.005.5916:37.89:93(477)

Л. В. Корж-Усенко

Сумський державний педагогічний
університет ім. А. С. Макаренка

ТРАДИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ В ІСТОРІЇ ПЕДАГОГІКИ УКРАЇНИ

У статті розкрито потенціал історії української педагогіки як засобу актуалізації прогресивних освітніх традицій і стимулу до пошуків подальших педагогічних пошуків; зосереджено увагу на доцільності поєднання сучасних реформотворчих процесів із загальноцивілізаційними та цінними духовними надбаннями.

Ключові слова: традиція, інновація, педагогічне новаторство, педагогічний пошук, освітній процес.

Постановка проблеми. Освітня реальність характеризується суперечливими процесами, що спрямовані на збереження освітніх традицій, цінних надбань вітчизняної та світової педагогічної культури і водночас на модернізацію галузі відповідно до вимог до інформаційної цивілізації, новітніх потреб науки, культури і соціальної практики.

Аналіз актуальних досліджень. Деякі автори серйозно занепокоєні темпами та якістю оновлення української школи, говорячи про «імітацію перетворень» і переконуючи, що інновації переважно методичного спрямування не можуть викликати докорінних змін, оскільки це зумовлено тривалою орієнтацією на освітні зразки інших культур (греко-візантійську, латинську, німецьку, американську), а не на етнонаціональну традицію. Інші застерігають проти «революційного деструктивізму», зловживань